

Los Tarantos

Guia didàctica

Los Tarantos

Guia didàctica

Adreçat a ESO/Batxillerat/Cicles Formatius, escoles d'adults i educació no formal

Contingut:

Introducció	5
Competències bàsiques	6
Fitxa tècnica i sinopsi	8
Sobre el director i la pel·lícula	9
Abans del visionat	13
Treballem la pel·lícula	15
Per escalfar	16
1. Educació en cinema	18
1.1. Quin és el llenguatge del cinema?	20
Proposta d'activitats	22
1.2. Com narra històries el cinema?	24
Proposta d'activitats	26
2. Educació a través del cinema	29
2.1. Més enllà de la narració	30
Proposta d'activitats	33
3. Proposta d'activitat final	38
Per saber-ne més	40
Glossari	41
Annex	43
Crèdits	49

Les paraules del dossier que apareixen marcades amb **negreta** són específiques del món del cinema i les trobareu descrites al Glossari.

Introducció

El dossier que teniu entre mans i el DVD amb fragments que l'acompanya estan destinats a ampliar i complementar el visionat de la pel·lícula *Los Tarantos*, del cineasta català Francesc Rovira Beleta. El dossier està pensat per a ser treballat amb alumnes d'ESO, Batxillerat i Cicles Formatius, així com escoles d'adults i en educació no formal.

El dossier neix arran de l'exposició temporal sobre Rovira Beleta a la Filmoteca, inaugurada l'octubre del 2015 i programada fins al març del 2016, i del projecte *Bàsic del cinema català* de l'octubre del 2014. L'objectiu del dossier és donar a conèixer el director i la seva obra, i alhora contribuir a la difusió del patrimoni filmic del país entre el jovent. A més, servirà també als docents per treballar la cultura cinematogràfica en general i, al mateix temps, per incentivar la creativitat dels i les estudiants.

El dossier conté activitats per fer abans i després del visionat de la pel·lícula. Tanmateix, es recomana que en les activitats prèvies no s'avanci gaire informació per tal de no condicionar en excés el seu visionat. L'ideal seria que el/la docent tingui un primer contacte i una experiència directa de la pel·lícula, sense idees preestablertes. Ja que l'experiència artística és un fet subjectiu, és important que s'esdevingui l'impacte de l'obra en l'espectador –tant si és bo com dolent– i aconseguir que aquesta primera experiència sigui única en cada persona.

Amb aquest primer contacte, el/la professor/a ja pot apuntar algunes idees de treball (segons els seus interessos, coneixement, experiència amb el grup...) que es poden complementar amb aquelles que es proposen al dossier.

Quan es comenci a treballar amb els/les estudiants i es facin preguntes obertes o pluges d'idees, cal recordar que no hi ha respostes correctes o incorrectes, sinó que qualsevol aportació pot ser interessant. Es tracta de fomentar el diàleg i la discussió a partir de les idees aportades i a partir d'aquí estirar el fil amb més preguntes.

El dossier està pensat per treballar els punts "Educació en cinema" i "Educació a través del cinema" de forma independent o de forma conjunta. En aquest sentit, doncs, el/la docent pot centrar-se en el contingut que més li interessi en relació a la pel·lícula: la vessant més tècnica (1) o la vessant històrica i sociocultural (2). En qualsevol cas, l'exclusió d'alguna de les dues parts permet treballar l'aproximació escollida sense problemes.

Competències Bàsiques

Àmbit artístic

Competència 1. Utilitzar estratègicament els elements dels llenguatges visual, musical i corporal per analitzar les produccions artístiques.

Competència 2. Mostrar hàbits de percepció reflexiva i oberta de la realitat sonora i visual de l'entorn natural i cultural.

Competència 8. Valorar amb respecte i sentit crític les produccions artístiques en els seus contextos i funcions.

Competència 9. Gaudir de les experiències i creacions artístiques com a font d'enriquiment personal i social.

Àmbit de cultura i valors

Competència 3. Qüestionar-se i usar l'argumentació per superar prejudicis i per consolidar el pensament propi.

Competència 5. Mostrar actituds de respecte actiu envers les altres persones, cultures, opcions i creences.

Competència 7. Comprendre i valorar el nostre món a partir de les arrels culturals que l'han configurat.

Competència 9. Analitzar críticament l'entorn (natural, científicotecnològic, social, polític, cultural) des de la perspectiva ètica, individualment i de manera col·lectiva.

Àmbit lingüístic

Competència 4. Aplicar estratègies de comprensió per obtenir informació i interpretar el contingut de textos escrits d'estructura clara de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i de l'àmbit acadèmic.

Àmbit social

Competència 1. Analitzar els canvis i les continuïtats dels fets o fenòmens històrics per comprendre'n la causalitat històrica.

Competència 2. Aplicar els procediments de la recerca històrica a partir de la formulació de preguntes i l'anàlisi de fonts, per interpretar el passat.

Competència 5. Explicar les interrelacions entre els elements de l'espai geogràfic, per gestionar les activitats humanes en el territori amb criteris de sostenibilitat.

Competència 7. Analitzar diferents models d'organització política, econòmica i territorial, i les desigualtats que generen, per valorar com afecten la vida de les persones i fer propostes d'actuació.

Competència 8. Analitzar les manifestacions culturals i relacionar-les amb els seus creadors i la seva època, per interpretar les diverses cosmovisions i la seva finalitat.

Competència 9. Valorar el patrimoni cultural com a herència rebuda del passat, per defensar-ne la conservació i afavorir que les generacions futures se l'apropriïn.

Competència 11. Formar-se un criteri propi sobre problemes socials rellevants per desenvolupar un pensament crític.

Competència 13. Pronunciar-se i comprometre's en la defensa de la justícia, la llibertat i la igualtat entre homes i dones.

Assignatures vinculades:

- Cultura i valors ètics
- Ciències socials: geografia i història
- Llengües: català, castellà
- Cultura audiovisual
- Literatura universal

Què treballem?

- La figura de Rovira Beleta com a cineasta
- El cinema com a memòria documental
- El procés i el llenguatge cinematogràfics
- Les transformacions urbanes
- El món gitano
- La relació entre literatura i cinema

Fitxa tècnica i sinopsi

Los Tarantos (1963)

Sinopsi:

Dos joves que pertanyen a famílies gitanes oposades, Juana (Sara Lezana) dels Zorongos i Rafael (Daniel Martín) dels Tarantos s'enamoren durant un casament i aquella mateixa nit es juren amor etern amb un pacte de sang. Tot i així, passada la primera nit junts, descobreixen que pertanyen a famílies rivals: els Zorongos són pròspers comerciants de cavalls i els Tarantos són una família humil de ballarins, un clan matriarcal encapçalat per Angustias (Carmen Amaya). Malgrat que Angustias serà capaç de superar els antics odis, el pare de Juana es negarà a acceptar la unió.

Fitxa tècnica:

Direcció: Francesc Rovira Beleta

Guió: Francesc Rovira Beleta

Interpretació: Carmen Amaya, Sara Lezana, Daniel Martín, Antonio Gades, Antonio Prieto, Margarita Lozano

Producció: Tecisa (Madrid)/Films R.B. (Barcelona)

Productors: José Gutiérrez Maesso i Francesc Rovira Beleta

Fotografia: Massimo Dallamano

País: Espanya (Catalunya)

Ajudant de direcció: J. Corbalán

Idioma original: castellà

Durada: 79'

Suport original: 35 mm

Any: 1963

Música: Emilio Pujol, Fernando G.

Morcillo, José Solá i Andrés Batista

Guitarristes: Peret, Andrés Batista, Emilio de Diego, Pucherete i "Blay".

Repertiment:

Angustias "La Taranta": Carmen Amaya

Juana: Sara Lezana

Rafael: Daniel Martín

Isabel: Margarita Lozano

Rosendo "El Zorongo": Antonio Prieto

Mojigondo: Antonio Gades

Curro "El Picao": Jose Manuel Martín

Padre Lorenzo: Juan Manuel Soriano

Sole: Antonia "La Singla"

Jero: A. Galán "El Estampío"

Sobre el director i la pel·lícula

Rovira Beleta al rodatge de *Los Tarantos*
durant la nevada a Barcelona del 62
(esquerra)
Francesc Rovira Beleta (dreta)

Francesc Rovira Beleta

Francesc Rovira Beleta (Barcelona 1912-1999) és un dels directors més reputats de la cinematografia catalana. Autodidacte, el seu aprenentatge li ve de la pròpia experiència, d'una vitalitat incansable i de buscar constantment la màxima exigència en la seva feina. Des de sempre va demostrar una gran passió pel cinema i un gran domini de la tècnica, i això es reflecteix en la qualitat dels seus films. Entre tots ells, destaca *Los Tarantos*, protagonitzat per la ballaora Carmen Amaya, que es va convertir en la primera pel·lícula espanyola nominada als Òscars i que va ser derrotada per *Otto e mezzo* (1963) de Federico Fellini. Va tenir una segona oportunitat al premi americà amb *El amor brujo* (1967), però li va prendre el guardó el txec Jiri Menzel amb *Ostre sledovně vlaky* (*Trenes rigurosamente vigilados*). Atent a les tendències internacionals, va abordar una gran diversitat de **gèneres cinematogràfics**, des del **cinema negre** fins al **cinema social**, amb una forta influència del **neorealisme**, passant per un cinema folklòric i, fins i tot, hi trobem pinzellades del **musical**. Tots els films de Rovira Beleta tenen en comú una gran preocupació formal. Són obres visualment ben explicades i la geografia de Barcelona proporciona al director una gran varietat d'escenaris naturals que, al mateix temps que n'enriqueixen la plàstica, en fan creïbles les històries. La plaça Reial, l'Estació de França, el mirador de Montjuïc, el laberint de carrers del nucli antic o el port són espais recurrents amb un fort valor documental i que configuren una ciutat a la mesura dels personatges de Rovira Beleta.

Los Tarantos (1963)

Aquesta pel·lícula de Rovira Beleta porta la història de Romeu i Julieta al món gitano de la Barcelona de 1962. És una adaptació cinematogràfica de l'obra teatral d'Alfredo Mañas estrenada el 1962, anomenada *La historia de los Tarantos*, que s'inspirava en l'obra teatral de Shakespeare. Malgrat que l'obra de Mañas no era clarament musical, sí que hi havia una referència clara a la música en els noms de les famílies, ja que Tarantos i Zorongos són dues formes musicals i de dansa flamenca. També se la relaciona amb *Bodas de Sangre*, de García Lorca. El cert és que la història d'amor tràgic entre Romeu i Julieta és una obra que s'ha convertit en tema universal i arquetip literari.

Quan Rovira Beleta va decidir adaptar-la al cinema, encara era recent l'estrena de l'exitosa *West Side Story*, de Robert Wise, el 1961. En aquest cas, es tractava d'una adaptació de l'obra de Shakespeare al cinema musical. Maria i Tony s'enamoren a les barriades de Nova York tot i formar part de les bandes rivals "Jets", d'origen porto-riqueny, i "Sharks", d'origen polonès.

D'aquesta manera, Rovira Beleta va fer una pel·lícula centrada en el tema de l'amor i la tragèdia que ha destacat d'entre les altres per ser una obra que, malgrat tenir un pressupost elevat, no va ser gens convencional i es va arriscar a mostrar el món gitano i el flamenc d'una manera que encara no havia estat filmada.

Foto fixa de *Los Tarantos*, gravació a Montjuïc

L'adaptació feta per Rovira Beleta és difícil de classificar dins d'un sol **gènere**. Per una banda escull el **gènere musical** utilitzant diferents registres. Com diu Gubern: "Cineasta eclèctico y de oficio seguro, Rovira Beleta buscó en *Los Tarantos* un equilibrio entre el realismo (de los ambientes y tipos) y la estilización impuesta por el modelo y las convenciones del género musical"¹. Hi trobem tant seqüències musicals fetes amb espectacularitat a l'estil de Hollywood i escenes romàntiques clàssiques, com també balls quotidians que ens recorden el **documental**. En són exemples la seqüència de ball de Mojigondo (Antonio Gades) a les Rambles o bé escenes romàntiques com la del balcó de Juana (Sara Lezana) i Rafael (Daniel Martín).

"*Los Tarantos* es la película que me ha dado mayores satisfacciones. (...) Un *Romeo y Julieta* gitano era una idea maravillosa porque eso de dos familias contrarias que se toman la justicia por su cuenta está a la orden del día entre gitanos. No era hacer una versión gitana porque sí. Estoy seguro que si Shakespeare hubiese conocido a los gitanos de Barcelona o de la Camarga francesa no habría hecho pasar su tragedia en Verona."

Rovira Beleta

Per altra banda, hi ha moments de la pel·lícula que s'acosten al **documental** i al **neorealisme** italià, com va reconèixer la crítica, on se'ns mostra l'entorn gitano i podem conèixer la Barcelona urbana de 1962 de manera realista. Com a exemple hi ha seqüències i moments de dansa i activitat quotidiana del clan dels Tarantos. Tot i que cal tenir sempre en compte que Rovira Beleta estava fent una pel·lícula de ficció i, per tant, va disposar els espais i els personatges segons li va convenir, la pel·lícula s'ha convertit en un important testimoni d'espais ja desapareguts, com el barri del Somorrostro o l'escorxador de les Arenes.

El musical flamenc

Los Tarantos forma part, entre d'altres, del **gènere musical** i, segons la crítica, fins i tot inicia el gènere del musical flamenc. En el **cinema musical** la música que acompanya la pel·lícula no apareix de forma paral·lela, **extradiegètica**, sinó que entra dins la mateixa narració i es converteix en **diegètica**. Els personatges canten i ballen números que representen parèntesis en la narració però que serveixen per transmetre els sentiments dels protagonistes.

La **música diegètica** és aquella que forma part de l'acció narrativa d'una pel·lícula (la font del so és present a la imatge), mentre que l'**extradiegètica** té una funció expressiva o disruptiva (no forma part de l'acció).

¹ "Los Tarantos". En Gubern, Román [et al.]. *Historia del cine español*. Madrid: Cátedra, 2009. 542.

La importància d'aquesta pel·lícula en la història del cinema espanyol i català és fonamental, ja que per primera vegada apareix el flamenc no només com un tòpic folklòric andalús anomenat “de pandereta” sinó com un **gènere musical** a través del qual es poden explicar les llums i les ombres de qualsevol història. Luis M. Carmona destaca la pel·lícula dient que “no sería hasta *Los Tarantos* (1963) cuando el cine español encuentra una vía de respeto y talento con el baile flamenco, gracias a las figuras de Carmen Amaya y Antonio Gades”.²

Un exemple d'això és el moment en què Mojigondo (Antonio Gades) balla a les Rambles (fragment 2), potser l'escena de ball més espectacular i recordada de la pel·lícula. L'escena comença quan Rafael (Daniel Martín) toca la guitarra per despertar a Moji i fa que es posi a ballar. Arriba un moment en què l'escena es converteix en fantàstica: el ballarí es coordina amb l'aigua de les mànegues, les Rambles s'han convertit en un escenari i Rafael ja no està tocant la guitarra, sinó que s'allunya, igual que fem els espectadors mentre la càmera retrocedeix. El número de Mojigondo narrativament és un parèntesi al món realista però serveix per a transmetre'ns l'estat d'ànim dels protagonistes.

El món gitano

Un altre dels tòpics amb els quals va trencar Rovira Beleta va ser amb la representació dels gitanos en el cinema, ja que com comenta Román Gubern, l'univers gitano no sempre havia sigut abordat adequadament:

"El universo gitano ha sido abordado raramente con dignidad por el cine español. Por eso, la atención prestada por Rovira Beleta a esta comunidad marginada avala el interés antropológico y social de *Los Tarantos*. El film reivindica, en efecto, la identidad y la dignidad gitanas. Así, Juana le explica a Rafael en una escena que su madre le cortaba el cabello muy corto para que no pareciera gitana y que ella soñaba con tenerlo largo. Y “La Taranta” se reconcilia con Juana al verle bailar unas hermosas bulerías, en las que reconoce su identidad común.”³

Rovira Beleta mostra aquest univers gitano a través de la caracterització propera i sobria dels personatges. Aquest efecte s'aconsegueix gràcies a actors no professionals i pertanyents a la comunitat gitana, filmant en **localitzacions** reals en comptes de fer-ho a l'estudi i incorporant música tocada per artistes gitanos (apareixen, entre d'altres, Peret, Andrés Batista, Emilio de Diego, Pucherete i “Blay” Emilio Rodríguez). Allunyant-se dels tòpics andalusos i acostant-se als espais i les accions de la realitat gitana de Barcelona veiem també les seves activitats habituals: la feina, les festes, la dansa... i tenim la sensació que la **posada en escena** no és artificial.

---

2 CARMONA, LUIS MIGUEL. *La Música en el cine español*. Madrid: Cacitel, DL 2007. 103.

3 "Los Tarantos". En Gubern, Román [et al.]. *Historia del cine español*. Madrid: Cátedra, 2009. Pàg. 541.

Abans del visionat

Què necessitem per fer una projecció a l'aula?

Espai:

Cal realitzar la projecció en una sala adequada (una sala d'actes, amb butaques i projector). En cas de no disposar-ne, es pot adequar una aula. El més important és trobar una manera en què tothom pugui veure i escoltar bé la pel·lícula.

Imatge:

Si no disposem d'un projector, podem utilitzar un televisor, tenint en compte la distància per tal que l'alumnat pugui apreciar i seguir la pel·lícula adequadament. Si la sala no es pot enfosquir completament, cal mirar que no hi hagi reflexos que dificultin el visionat en alguns punts.

So:

Cal tenir-lo molt en compte! Els televisors normalment ja porten altaveus inclosos, però en cas de projectar des d'un ordinador o portàtil connectat a un projector, és necessari disposar d'altaveus extra.

Introduir la pel·lícula:

És important presentar el que es veurà el mateix dia o uns dies abans, però no cal sobreexplicar la pel·lícula, ja que podríem crear idees preestablertes. Hi ha activitats prèvies que poden animar el visionat, com ara veure el tràiler, el pòster o un fragment de la pel·lícula i intentar pensar: de què tracta? Quins són els personatges principals? Podem descobrir ja si hi ha un heroi/heroïna o un personatge malvat? On situem la història? És al present o al passat?

Treballem la pel·lícula

Carmen Amaya i Rovira
Beleta durant el rodatge
de *Los Tarantos*

Per escalfar

A) Quins elements cinematogràfics hem de tenir en compte?

Hi ha activitats útils per “escalfar” si no s’ha treballat mai aquest tipus de material i endinsar-se de forma col·lectiva o individual al treball cinematogràfic en general o a una pel·lícula/seqüència en concret. Aquestes activitats ajuden a distanciar-se de la pel·lícula i així poder prendre consciència del llenguatge cinematogràfic utilitzat. Els elements de llenguatge cinematogràfic que cal tenir en compte són cinc i aniran apareixent al llarg de tota la guia didàctica:

Elements de llenguatge cinematogràfic	Descripció	Preguntes per treballar-ho
PLA	Angle de càmera i moviment de càmera	Som lluny o a prop del personatge? Ens movem respecte a ell?
SO/MÚSICA	Efectes de so i música afegits o originals (diegètics/extradiegètics)	Quins sons podem escoltar? Quin tipus de música sentim? D'on ve?
COLOR/LLUM	Els colors que predominen, el tipus de llum (natural o artificial)	Els colors són foscos o clars? És de nit o de dia? La llum és natural?
POSADA EN ESCENA	Atrezzo, llenguatge corporal, posicions, tot el que apareix al pla	Què podem veure dins del pla? Com es mouen els personatges?
MUNTATGE	Quan s'ajunten un pla amb un altre per crear un efecte de continuïtat	Quants talls es poden trobar? Encadenen una conversa? El moviment d'un personatge?

Com a exemple d'activitat es poden fer aquests exercicis abans d'iniciar l'anàlisi de la pel·lícula amb algun fragment:

- Realitzar un **storyboard** d'una escena/fragment separant plans i afegint detalls descriptius de so, acció, atrezzo, interior/exterior, dia/nit, etc.

O bé els següents exercicis de forma col·lectiva amb tot el grup classe:

- Picar de mans a cada canvi de **pla** del **muntatge**

Rovira Beleta durant el rodatge
de *Los Tarantos*

- Passar només el so (intentar imaginar de què tracta) o el fragment sense veu (intentar imaginar els tipus de sons: ambient? música? diàlegs?)
- Aturar el fragment en un pla concret i intentar descriure el que hi surt i el que no, així coneixem la **posada en escena**. També es pot parlar del tipus de **pla** (estem lluny del personatge o a prop? Veiem el fons i el paisatge?) o la il·luminació (és de dia o de nit? Hi ha llum natural o hi ha un focus de llum molt marcat que ens fa centrar la mirada?)

B) Com reconeixem l'entorn sociocultural de la pel·lícula?

Després del visionat de la pel·lícula l'alumnat pot fer una pluja d'idees centrant-se en allò que ha vist i li ha suggerit *Los Tarantos*. Aquest fòrum els permetrà entrar en el món que presenta la pel·lícula segons els interessos de cada alumne.

Pot ser interessant recollir les aportacions dels alumnes per tal de complementar les propostes de treball. Especialment quan sorgeixin conceptes entorn de l'aspecte físic de la ciutat.

1. Educació en cinema

Aquest apartat permet treballar la pel·lícula des d'un punt de vista cinematogràfic. Conèixer els diferents elements del cinema ens servirà per a construir la nostra pròpia caixa d'eines, però el cinema entès com a art no es pot simplement explicar, cal viure'l i sentir-lo. Per això, tant l'explicació com les activitats proposades estan centrades a conèixer el procés de creació, és a dir, com ha arribat l'autor al resultat final, i a poder tenir una experiència pròpia en aquest procés creatiu. Explicar el significat de la pel·lícula o fer crítica d'aquesta és innecessari, ja que aquest és un criteri que es formarà la persona un cop aprengui i conegui els elements que la formen.

L'estructura de l'apartat es divideix en dos punts: "Quin és el llenguatge del cinema?" i "Com narra històries el cinema?" A cada un hi trobarem una primera part d'informació que ens serveix per a poder conèixer més coses sobre la pel·lícula i anar construint aquesta "caixa d'eines", i una segona part amb activitats.

L'objectiu de l'educació en cinema és ser conscients de les decisions preses en fer la pel·lícula per posar-la en valor. Què filma i què no, el director? Quin efecte té això per explicar la història?

"Quizás es necesario empezar a pensar la película –aunque no es lo más fácil pedagógicamente- no como un objeto, sino como la traza final de un proceso creativo, y el cine, como arte. Pensar la película como la traza de un gesto de creación. No como un objeto de lectura, decodificable, sino cada plano como la pincelada del pintor a través de la cual se puede comprender un poco su proceso de creación. Son dos perspectivas muy diferentes."

1.1. Quin és el llenguatge del cinema?

Anàlisi del llenguatge cinematogràfic

En aquest punt es treballaran els elements de llenguatge cinematogràfic que hem introduït al punt anterior. En relació amb *Los Tarantos* aquests cinc elements són tècniques que permeten que existeixi l'expressió cinematogràfica i, per tant, la creació de sentit o narració.

Pla

Barcelona sempre apareix com a escenari rellevant i les localitzacions són triades a consciència (des d'espais emblemàtics com les Arenes, a barris com Gràcia, el Born, el Raval o el desaparegut Somorrostro). Destaquen els **plans** rodats amb teleobjectiu que segueixen els personatges, com si Rovira Beleta volgués destacar que no són més que un individu més immers en la ciutat. Trobem força **plans** oberts amb voluntat de contextualitzar (imatge 1, fragment 1) i durant les escenes de ball la càmera és més lliure (segueix personatges, es fixa en secundaris i extres...). És interessant destacar que, malgrat que en totes les accions s'acostuma a mantenir el **pla**, el moment decisiu de la pel·lícula s'esdevé **fora de camp**: la mort s'intueix pels crits i els vols dels coloms.

So

Quin tipus de **banda sonora** es va escollir? Quins efectes té? Per a la pel·lícula Rovira Beleta va comptar amb músics i compositors com Emilio Pujol, i amb guitarristes i artistes de flamenc reconeguts més tard, com Peret o Andrés Batista, que surten a la pel·lícula. El fet de veure els mateixos músics acompanya una **posada en escena** realista. A més, apareix un so que es va repetint: un *zapateao*, abans de moments tràgics com la **seqüència** de la mort de Mojigondo, els moments de persecució i la **seqüència** de mort dels dos protagonistes.

Color/llum

Predomina la llum natural i de context, ja que la major part de la pel·lícula està gravada en exteriors als carrers de la ciutat, exceptuant algunes escenes d'interiors. A mesura que la pel·lícula avança es va enfosquint i el desenllaç ocorre la nit de Nadal, convertint-se en una persecució entre llums i ombres (imatge 3, fragment 3).

Posada en escena

Què veiem dins el **pla**? Quants personatges hi ha? És un interior o un exterior? Quins objectes s'utilitzen? El director decideix compondre de manera diferent el **pla** segons el tipus d'escenes i com es mouen els personatges. Així doncs, trobarem des de números musicals coreografiats (imatge 2, fragment 2) a d'altres més naturals, com els

1.

2.

3.

protagonitzats pel clan Tarantos a Montjuïc o dins dels bars. Les escenes romàntiques segueixen un estil clàssic i, en canvi, podem veure realisme i certa intenció documental quan filma la comunitat gitana en activitats quotidianes. A més, cal tenir en compte les **localitzacions** i com es mouen els personatges pels espais oberts de Barcelona.

Muntatge

Podem introduir què és el **muntatge** i donar eines per arribar a detectar-lo. Un recurs pot ser fixar-nos en el moment en què Juana (imatge 3) corre desesperada pels carrers de Barcelona. Quin efecte tenen les llums que s'intercalen amb l'expressió del personatge?

PROPOSTA D'ACTIVITATS

A) Conèixer el llenguatge cinematogràfic:

Visioneu el fragment 3 (Juana corrent pels carrers de Barcelona). Intenteu descriure què ens crida l'atenció d'aquesta **seqüència** (les idees que sorgeixin les anem escrivint a la pissarra).

Per poder descriure la **seqüència**, podeu fer servir les preguntes de l'exercici “per escalfar” sobre els cinc elements del llenguatge cinematogràfic. El docent pot anar preguntant per obtenir idees: El **pla** és lluny o a prop? Qui i què veiem? Hi ha música o so ambient? La llum és natural o artificial? És de dia o és de nit? Quants **plans** podem comptar? El ritme de canvis de **pla** és ràpid o lent? Com es mouen els personatges? Podeu tornar a veure la **seqüència**, si cal, ja que no es tracta de memoritzar sinó de poder reconèixer els elements.

Si són alumnes més grans, ho poden fer de manera individual, omplint una taula com la següent:

LLENGUATGE CINEMATOGRAFIC	FRAGMENT 1
PLA	
SO/MÚSICA	
COLOR/LLUM	
POSADA EN ESCENA	
MUNTATGE	
Estat d'ànim:	

Un cop tingueu escrites sobre la pissarra les característiques de cada seqüència descriuiu què fa Juana i quin és el seu estat d'ànim.

Busqueu, entre les idees que havíem anotat sobre el llenguatge cinematogràfic, quines característiques relacioneu amb l'estat d'ànim del personatge per veure com el director ens mostra què li passa a Juana, tant exteriorment com interiorment.

B) Del guió a la pantalla!

Visioneu el fragment 4 (Rafael visita Juana) i repartiu còpies del fragment de **guió literari** que correspon a aquesta **seqüència** (Annex 2). Llegiu el **guió** i subratlleu les indicacions del director en un color, i en un altre color els diàlegs.

Elements per llegir el guió de *Los Tarantos*:

- El text centrat i subratllat a l'inici és l'escena, la **localització** i el moment del dia
- Els números que apareixen són el número de **pla**
- Els paràgrafs de la columna esquerra són la descripció del **pla** i l'acció
- Els paràgrafs de la columna dreta són els diàlegs, encapçalats pel nom del personatge
- Les sigles, són el tipus de **pla**:

P. G. = Pla General

P. M. = Pla Mig

P. T. C. = Pla Americà o Pla Tres Quarts (Plano Tres Cuartos)

P. P. = Primer Pla

C. A. = Càmera Alta

C. B. = Càmera Baixa

(PAN) = Panoràmica

(OFF) = Veu en off

Torneu a mirar la **seqüència**: han canviat coses segons la idea que tenia el director i el fragment final? Rovira Beleta es va trobar que, quan va anar a gravar, havien pràcticament enderrocat la casa! Així doncs, va haver de trobar una altra manera de gravar-la... Quines diferències trobem entre el plantejament del **guió literari** i el resultat final? La intenció és entendre el procés que s'esdevé des del guió a la pantalla i com els directors han de trobar solucions a problemes com el que va tenir Rovira Beleta:

"Determinados planos, situados en uno y otro barrio están rodados en localizaciones diversas como la famosa escena del balcón que rodé en la Plaça Lesseps, y sin balcón porque lo habían derrocado unos días antes; así que puse la cámara en el lugar del balcón e hice un plano subjetivo. No sé si se nota mucho que no está el balcón."⁴

Rovira Beleta

Passem a l'acció: Com hauríeu gravat vosaltres aquest fragment?

Feu un **storyboard** o un còmic a classe, amb 4 **plans** diferents, i si us animeu, podeu gravar-lo vosaltres mateixos!

La planificació detallada d'una pel·lícula es fa mitjançant el **guió**. Aquest pot ser **tècnic**, **literari** o **il·lustrat (storyboard)** i cada producció pot utilitzar-ne un, dos o tres o una combinació de tots.

⁴ BENPAR, CARLOS. *Rovira-Beleta. El cine y el cinasta*. Barcelona: Laertes, 2000, pàg. 103.

1.2. Com narra històries el cinema?

Anàlisi de la narrativa cinematogràfica

En aquest punt veurem com la narrativa cinematogràfica utilitza altres estructures que ja existeixen fora de l'obra per donar-li sentit, tal com també succeeix a la literatura o el teatre. Això permet que l'espectador pugui reconèixer temes, **gèneres** o estructures i així comprendre fàcilment allò que se li explica. A la vegada, descobrirem com una pel·lícula està lligada a altres obres anteriors i posteriors.

Gènere cinematogràfic

És difícil encasellar *Los Tarantos* en un sol **gènere** cinematogràfic i és per això que aquesta pel·lícula ens permet treballar la temàtica dels **gèneres** cinematogràfics: és un drama? Un **musical** flamenc? Un film costumista? Els números de flamenc es tracten com en una pel·lícula **musical**: com parèntesis en què música i ball són una expressió dels estats d'ànim dels personatges. Un exemple és el moment en què Angustias balla per animar Rafael (imatge 4). Trobem, però, que podríem classificar-la en diversos gèneres i, si la comparem amb un film del gènere musical pur, com *West Side Story*, trobem que aquesta es va fer quasi íntegrament en un estudi i les cançons tenen coreografia i lletra que té a veure amb els diàlegs del mateix guió.

Tema

Los Tarantos és una adaptació del clàssic *Romeu i Julieta*, que tracta el tema de l'amor romàntic que troba un obstacle: l'enfrontament de dues famílies contràries, el qual portarà a un final tràgic. Per tant, amor i tragèdia són els dos temes principals. Aquestes temàtiques se serveixen de símbols que reforcen la narració. Si pensem en la flor que li regala la cosina a Juana, està marcant el seu destí d'enamorar-se? Hi apareixen també símbols literaris com són la navalla (García Lorca), la flor, els coloms, el refugi dels enamorats, etc. Un exemple de com Rovira Beleta és conscient de la força d'aquests símbols és el moment en què els protagonistes fan un pacte de sang (imatge 5) i marquen el seu destí.

Estructura narrativa i personatges

Si s'ha treballat a classe de literatura, es poden recordar les parts de la narració (o actes): introducció-nus-desenllaç. L'estructura és típica de la tragèdia. És, a més, una transposició literal de l'obra original que adapta: Julieta/Juana, Romeu/Rafael, Mercurio/Moji, Paris/Curro el Picao, etc. Què aporten els personatges secundaris (germans petits), els pares, el pretendent, el millor amic de Romeu/Rafael? Un exemple de la importància d'aquests personatges secundaris és el ball dels germans petits on fan confidències (imatge 6).

4.

5.

6.

PROPOSTA D'ACTIVITATS

A) L'obra dins una constel·lació:

Visioneu els fragments 5 i 5.1 (enamorament *Los Tarantos* vs. *West Side Story*). Podem descriure els diferents elements en una versió i l'altra de l'enamorament a través d'una pluja d'idees, com hem fet a l'activitat A del llenguatge cinematogràfic. Genereu un debat a classe sobre els següents temes:

- **Ús del gènere:** com s'utilitza la música a *West Side Story*? I a *Los Tarantos*?
- **Tema:** amor romàntic, tragèdia, destí.
- **Estructura i personatges:** aquesta escena pertany a la introducció, el nus o el desenllaç d'una estructura narrativa clàssica? Hi intervenen personatges secundaris? Coneixem el context dels personatges (tipus de família, comunitat)?

La casualitat va fer que *West Side Story* fos estrenada el 1961, dos anys abans que *Los Tarantos*, però Rovira Beleta ja havia decidit fer l'adaptació de l'obra de Shakespeare anteriorment, a través de la versió teatral d'una obra d'Alfredo Mañas.

“El único parecido que puede haber entre *Los Tarantos* y *West Side Story* es el origen de la obra de Shakespeare. No me influyó para nada en el rodaje de la película porque lo tenía todo muy preparado”⁵

Rovira Beleta

Fotograma de *West Side Story* de la seqüència del ball, en la qual es coneixen Maria i Tony

Podem posar en relació la pel·lícula amb altres obres (cinematogràfiques, literàries, etc.) i així mostrar com Rovira Beleta no va crear una obra aïllada, sinó que depenia del seu temps i d'obres anteriors. Així mateix *Los Tarantos* també influenciarà obres posteriors. La idea és construir una constel·lació: podem parlar de *Romeu i Julieta* de Shakespeare, de *Bodas de Sangre* de García Lorca, d'altres adaptacions de *Romeu i Julieta* al cinema, de l'obra del mateix autor *El amor brujo*... Coneixem altres obres que incloguin temes d'amor o tragèdia?

⁵ BENPAR, CARLOS. *Rovira-Beleta. El cine y el cineasta*. Barcelona: Laertes, 2000, pàg. 103.

B) La caracterització dels personatges:

Rovira Beleta va parar molta atenció a la caracterització de cada una de les famílies oposades que apareixen a la pel·lícula, enemistades per una disputa amorosa entre els dos caps de família. Aquesta oposició és la que causa que l'amor entre Juana i Rafael no sigui possible i la veiem en multitud de detalls que el director va tenir en compte. Visioneu el fragment 6 (mercat de bestiar) i observeu com és cada una de les famílies.

Fotogrames de *Los Tarantos*

"A las dos familias, Mañas las llamaba los Tarantos y los Camisones. Yo cambié a éstos por los Zorongos, para que así cada familia tuviera una música característica; un zorongo y una taranta, que son los dos caracteres que los gitanos bailan siempre. Los Tarantos son los gitanos alegres, despreocupados que siempre bailan, y los otros, los Zorongos son los ganaderos, tienen caballos y dinero. O sea, una especie de gitanos bohemios y gitanos burgueses."⁶

Rovira Beleta

Descriuïu a classe com és cada una d'elles:

Quins són els diferents tipus de caràcters? A quins espais els associem? Com són les vivendes dels Tarantos? I la casa de Juana? Quines activitats o feines els defineixen? Com va plasmar a la pantalla aquestes diferències de caràcter?

Passem a l'acció: crear un personatge

Feu un retrat de dues persones que conegueu que tinguin diferents tipus de caràcter i es dediquin o treballin en àmbits diversos. L'objectiu és intentar que, a través del retrat, qui el miri sense saber-ne res pugui fer-se una idea d'aquella persona. Així doncs, seran molt importants tots els elements que fem sortir: l'espai on es troben, el moment del dia, la roba i inclús la postura que adoptin.

⁶ BENPAR, CARLOS. *Rovira-Beleta. El cine y el cineasta*. Barcelona: Laertes, 2000, pàg. 102.

“El cinema té una tasca que també és un deure: explicar la realitat perquè el públic l’entengui millor, sobretot el públic jove.”

Ettore Scola

2. Educació a través del cinema

El cinema és un producte artístic que, per la seva complexitat, ens permet utilitzar-lo com a eina educativa des de diferents vessants.

En aquest apartat utilitzem *Los Tarantos* com a eina de reflexió i coneixement històric de la ciutat, considerant els canvis en la seva evolució. El cinema es presenta com una potent eina per endinsar-nos en les realitats socials, culturals i històriques presents i passades, tot permetent activar el pensament crític des de la imatge.

Los Tarantos és una pel·lícula que ens permet treballar diferents aspectes de la Barcelona dels anys 60. Dins el context de la pel·lícula la proposta d'aquest apartat implica fer un treball de recerca sobre:

- Les transformacions urbanes, centrant-nos en el cas dels barris de Barcelona
- Les activitats econòmiques a la ciutat i les seves evolucions
- El barraquisme
- El món gitano

Les propostes d'activitats que es fan en cada un dels apartats són de caràcter general perquè el professorat les pugui adaptar al curs i/o interessos de l'alumnat. Atès que proposem un treball d'investigació històrica que cada professor pot adaptar a les necessitats del currículum, aquest pot tenir diferents dimensions i diferents nivells d'aprofundiment.

En el primer nivell d'aprofundiment de la investigació, la simple comparació entre la imatge històrica de la pel·lícula i l'actual pot servir per establir diferències i canvis interessants.

En un segon nivell, caldrà esbrinar el perquè d'aquests. Les respostes que l'alumnat pot buscar poden ser simples i sintètiques o més elaborades, tot dependrà de les pretensions curriculars del treball a realitzar.

“Cap art traspassa les nostres consciències de la mateixa manera que ho fa el cinema, tocant les nostres emocions, profunditzant en els foscos habitatges de les nostres ànimes.”

Ingmar Bergman

2.1. Més enllà de la narració

El context social i cultural de la pel·lícula

Barris de Barcelona i les seves transformacions

Barcelona és una gran ciutat que ha crescut a partir d'un nucli central en diferents moments de la seva història. Al voltant d'aquest punt, s'han anat configurant els diferents barris de la ciutat, segons les seves característiques geogràfiques. La importància i funció dels barris també ha anat canviant al llarg de la història.

Els canvis urbanístics de Barcelona no només van lligats a la pròpia història sinó al context polític i social del país en general. Sovint no podem comprendre la fesomia d'un barri si no tenim en compte les seves circumstàncies històriques.

El pla Cerdà (1860), per exemple, marca un moment molt important en l'ordenació i configuració de la ciutat i respon a la necessitat de sortir de les muralles de l'antiga Barcelona i créixer, en paral·lel a l'aixecament de la prohibició de construir fora muralles. Aquest pla només s'entén en la seva totalitat si investiguem sobre el context polític i social de la Barcelona de l'època. Així mateix, les transformacions urbanístiques que s'han donat han estat sovint impulsades per grans esdeveniments: Exposicions Universals, Congrés Eucarístic, Olimpíades, Fòrum de les Cultures...

A *Los Tarantos* es mostren uns determinats barris i llocs emblemàtics de la Barcelona dels anys 60: la Ribera, el Gòtic, la Barceloneta, Gràcia, la Plaça Espanya o Montjuïc. És interessant veure com aquests han anat canviant, però al mateix temps observar que alguns trets urbanístics i arquitectònics s'han mantingut i ens permeten el seu reconeixement. A partir de les imatges proposades es treballaran diferents barris de Barcelona i les transformacions que s'hi han donat fins ara, vinculant-les a les circumstàncies històriques corresponents.

Activitats econòmiques

Les activitats econòmiques que mostra la pel·lícula corresponen a les necessitats bàsiques d'abastiment d'una gran ciutat. Antigament els mercats majoristes d'alimentació estaven especialitzats i descentralitzats per diferents barris de Barcelona. Degut al creixement de la ciutat i a l'afluència de mercaderies i comerciants, aquests mercats van quedar petits i van ser traslladats a nous indrets més adequats a les necessitats del moment.

Alguns dels que apareixen a *Los Tarantos* són:

El Born: Era el mercat majorista de fruites i verdures de Barcelona fins que el 1971, a partir de la construcció del gran mercat general Mercabarna que va centralitzar totes les mercaderies, va quedar en desús fins que les autoritats municipals li van trobar una nova funció.

L'Escorxador: Era el lloc on se sacrificava tot el bestiar destinat a l'alimentació dels habitants de Barcelona. En el seu moment estava situat en un indret força cèntric de la ciutat fins que, el 1979, va ser traslladat a les noves instal·lacions de Mercabarna. Tanmateix, com el Born, en aquest espai hi va haver modificacions i es van establir nous usos.

Barraquisme

El barraquisme és un fenomen urbà que es produeix quan el creixement econòmic fa necessària més mà d'obra. Aquesta necessitat provoca onades de migracions de persones a la recerca de feina provinents habitualment d'àrees menys afavorides econòmicament. Si la planificació de la ciutat no ha previst les necessitats d'allotjament d'aquestes persones, es generen aquests nuclis espontanis d'habitatges precaris i sense serveis ni planificació urbanística.

El barraquisme a Barcelona es consolida als anys vint amb l'arribada massiva de treballadors de la resta de l'Estat, atrets per la construcció del metro i les obres de l'Exposició Internacional de l'any 1929. Bona part d'aquesta gent s'anirà instal·lant en barraques a diferents punts de la ciutat.

Los Tarantos ens mostra dos d'aquests nuclis a la ciutat: el Somorrostro i Montjuïc. Aquests dos nuclis de barraques van ser dues de les concentracions més grans d'aquesta mena a Barcelona.

El Somorrostro era un barri de barraques situat entre l'Hospital del Mar i el carrer de la Marina que ocupava poc més d'un quilòmetre de platja. L'any 1954 es van censar 2.400 barraques i al voltant d'unes 15.000 persones. Durant la construcció del Passeig Marítim a finals dels 50 i principis dels 60, el nombre de veïns i veïnes va anar disminuint, ja fos perquè s'havien anat enriquint i es podien permetre un habitatge digne o perquè a causa de temporals o reubicacions havien hagut de ser allotjats en habitatges de protecció oficial.

La desaparició definitiva del barri es produirà arran de la celebració de la Setmana Naval de 1966, en ocasió de la qual es van derruir les últimes sis-centes barraques.

A Montjuïc, a finals del s. XIX els primers a instal·lar-se en barraques va ser gent vinguda de pagès que volien treballar a les pedreres i així estaven prop de la feina i no havien de pagar lloguer. L'any 1957 van censar-se 6.090 barraques i gairebé 30.000 persones. S'hi havien anat instal·lat des de finals del segle anterior aprofitant que la muntanya servia de pedrera i així la feina no els quedava lluny. Arran de l'Exposició Internacional del 29 es van enderrocar els campaments més propers al recinte per amagar el fenomen del barraquisme. Després de la Guerra Civil la població barraquista augmenta a causa de les onades migratòries. A la dècada dels seixanta, però, i amb motiu de la construcció dels estudis de TVE i un parc d'atraccions, l'ajuntament comença a reubicar la població en habitatges més dignes. El barraquisme a Montjuïc es va acabar amb l'enderroc de les últimes quatre-centes barraques l'any 1987.

Altres nuclis de barraques coneguts a Barcelona van ser Can Baró, El Carmel, Poble Sec, Diagonal, Hospital de Sant Pau o Can Tunis.

Món gitano

El poble gitano o rom és un grup ètnic divers que s'estén arreu del planeta. Es creu que prové originàriament de les regions índies de Panjab i el Rajasthan (des d'on emigraren cap a Europa i el nord d'Àfrica al voltant de 1050). A Catalunya es té notícia de la seva presència des del 1415. A l'Estat espanyol es diu "calé" per referir-se a la persona, i "caló" per a la llengua pròpia de la comunitat gitana.

El món gitano té unes característiques pròpies i diferenciades que conformen les vides i la cultura de les persones que en formen part. La llengua, les lleis gitanes i el compendi de tradicions, costums, ritus i expressions artístiques que les estructuren són reconegudes i acceptades pel conjunt de persones que en formen part.

La comunitat gitana té unes normes que regulen la convivència dels seus membres. Les lleis gitanes tenen la seva raó de ser en la resolució de conflictes lògics en qualsevol grup humà per la via pacífica. Quan es produeix violència no és per les normes, sinó pel fracàs d'aquestes. A l'Estat espanyol trobem mencions documentades de la presència de persones gitanes des del 1415.

A *Los Tarantos* podem veure alguns trets identitaris del món gitano: cant i ball, venda ambulant, oficis i un casament segons els ritus gitano. El mateix nus argumental de la història desenvolupa un conflicte no resolt entre famílies gitanes.

Foto Fixa de *Los Tarantos*.
Carmen Amaya durant el ball
per buleries.

Carmen Amaya

Carmen Amaya (Barcelona 1913 – Begur, 19 de novembre de 1963) fou una bailaora i cantant de flamenc nascuda al barri del Somorrostro de Barcelona. De família gitana i filla de guitarrista flamenc, va debutar amb només 6 anys acompanyant el seu pare en locals públics de Barcelona. Aviat va fer el salt a París, on va començar el seu èxit. Amb el temps va triomfar com a ballarina a Sud-amèrica i els Estats Units. Allà es va convertir en una estrella a escala mundial.

Va treballar en diverses pel·lícules, i ja molt malalta, el seu darrer treball vas ser a *Los Tarantos*. Se'n recorda el famós ball (imatge superior, també podeu veure el fragment 1) per buleries que canta i balla amb extrema energia i toca amb els nusos dels dits sobre la taula.

Tant Carmen Amaya com Antonio Gades són dues figures fonamentals de la història del ball flamenc. Gades també protagonitza una de les millors escenes de ball del film: l'excel·lent farruca que balla a la Rambla amb l'aigua de rec com a teló de fons (fragment 2).

PROPOSTA D'ACTIVITATS

A) Barris de Barcelona i les seves transformacions:

A continuació trobareu la relació d'alguns dels barris que apareixen al film. Agafeu un plànol de Barcelona i situeu-los resseguint els seus límits. Tot seguit compareu les imatges de la pel·lícula (fragment 7) amb imatges d'aquests barris en l'actualitat. Què ha canviat? Com són els carrers que surten a la pel·lícula? Com van vestits els personatges? Reconeixeu algun edifici?

La proposta que fem és la mateixa per cadascun dels barris que es mostren a *Los Tarantos*:

1. Situar en el mapa de Barcelona aquestes imatges
2. Comparar-les amb imatges actuals
3. Analitzar els canvis formals i estructurals que s'han produït en el barri. Quan i per quins motius es produeixen?

Ribera

Gòtic

Plaça Espanya i Montjuïc

Barceloneta

B) Activitats econòmiques:

Visioneu el fragment 8 i observeu les imatges següents corresponents a la pel·lícula i responeu els següents punts:

1. Quines són les activitats econòmiques que surten a les imatges?
2. En quin lloc de la ciutat es donaven?
3. En l'actualitat on se situen les mateixes activitats?
4. Quan es van donar aquests canvis? Per quins motius?

1

2

3

C) Barraquisme:

Visioneu el fragment 9 i busqueu més informació sobre el barraquisme a Barcelona. Podeu començar visionant el reportatge del programa 30 minuts: *Barraques. L'altra ciutat* (Alonso Carnicer i Sara Grimal. Catalunya, 2009) [veure "Per saber-ne més"]. Un cop fet això, responeu els punts següents:

- Quan es van començar a formar aquests assentaments? Per quins motius?
- Quina població anava a viure-hi?
- Quines eren les seves condicions de vida?
- Quan van desaparèixer? Per quins motius?

Busqueu i assenyalau en un plànol quines van ser les noves ubicacions d'aquestes poblacions. Creieu que aquestes persones estaven satisfetes amb el canvi d'ubicació? Raoneu la vostra resposta i debatiu-la amb els companys.

En el mateix plànol, ubiqueu aquests assentaments i parreu del que s'hi pot trobar avui en dia. Creieu que aquests espais són millor o pitjor en l'actualitat?

Existeix el barraquisme actualment? On està ubicat? Respon als mateixos motius que els que veiem a *Los Tarantos*? Com es podria evitar aquest fenomen?

Somorrostro

Montjuïc

D) Món gitano:

Un cop vista la pel·lícula, analitzeu el fragment 10 i observeu els trets identitaris i culturals del món gitano a partir de les imatges. Descriviu-los.

Analitzeu i desenvolueu el conflicte que presenta la pel·lícula en el context de les lleis gitanes. Quin és el seu origen? Descriviu les seves raons i conseqüències.

Investigueu sobre la història del poble gitano i la seva cultura a Catalunya. Podeu començar mirant el documental *Gitanos catalans!* (Xavier Gaja, A. "Sicus" Carbonell. Catalunya, 2011) [veure "Per saber-ne més"]. Compareu els resultats de la recerca.

Cant i ball

Vida ambulant i oficis

Casament

3. PROPOSTA D'ACTIVITATS FINAL

La teva ciutat com a escenari

En aquesta activitat podem treballar alhora les dues dimensions de la pel·lícula que hem treballat fins ara per separat (cinematogràfica i sociocultural). Pot realitzar-se tant si s'ha treballat un sol apartat com tots dos.

Individualment o bé per grups organitzem enregistraments d'un entorn exterior que ens sigui proper (carrer, barri, plaça, on viu algun familiar, etc.).

Gravació de *Los Tamaritos* a la platja
del Somorrostro

A partir d'aquesta referència podem:

- Reflexionar sobre com s'ha decidit gravar i comparar-ho amb com ho va fer Rovira Beleta. Prendrem consciència que tot rodatge respon a decisions pensades, i farem visibles les que hem pres.
- Treballar els canvis en l'entorn: com era abans? Hi ha comerços o carrers nous? Hi ha previst fer obres? Com ens l'imaginem en un futur?

Aquest exercici ens ajudarà a donar importància a la imatge cinematogràfica en general, i a *Los Tarantos* en concret, com a testimoni del temps, i a posar en valor el seu llenguatge. Quan gravem o fem una fotografia pot convertir-se, al cap del temps, en un reflex d'una realitat ja passada, tal com passa a *Los Tarantos*. Les institucions culturals com la Filmoteca, conserven aquestes fotografies i pel·lícules per tal que les generacions futures tinguin accés a aquests testimonis al cap del temps.

Gravació de *Los Tarantos* al mercat del Born

Per saber-ne més

Llibres:

- ALDARONDO, RICARDO; BELTRÁN, JOSÉ MIGUEL. *El Cine musical USA*. Donostia: Donostia Kultura: Euskadiko Filmategia, DL 2013.
- ALTMAN, RICK. *The American Film Musical*. Bloomington: Indiana University Press; London: BFI, cop. 1987.
- ALTMAN, RICK. *Los Géneros cinematográficos*. Barcelona: Paidós, DL 2000.
- BENPAR, CARLOS. *Rovira-Beleta. El cine y el cineasta*. Barcelona: Laertes, 2000.
- BERGALA, ALAIN. *La Hipótesis del cine: pequeño tratado sobre la transmisión del cine en la escuela y fuera de ella*. Barcelona: Laertes, 2007.
- CARMONA, LUIS MIGUEL. *La Música en el cine español*. Madrid: Cacitel, DL 2007.
- LOPEZ GONZALEZ, JOAQUÍN. "De lo cañí a lo posmoderno, pasando por lo castizo". En *Cine musical en España. Prospección y estado de la cuestión*. Radigales, Jaume (ed.). Barcelona: Universitat Ramon Llull, Facultat de Comunicació Blanquerna, 2013. Pàg. 23-38.
- MIRET, RAFEL. *Películas d'ave del cine musical*. Barcelona: Ma non troppo, DL 2009.
- "Los Tarantos". En Gubern, Román [et al.]. *Historia del cine español*. Madrid: Cátedra, 2009. Pàg. 540-542.
- GARRIDO, JOSÉ. *Minorías en el cine: la etnia gitana en la pantalla*. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 2003.

Altres pel·lícules del director:

- *Hay un camino a la derecha* (Francesc Rovira Beleta, 1953)
- *Los Atracadores* (Francesc Rovira Beleta, 1962)
- *El amor brujo* (Francesc Rovira Beleta, 1967)

Altres pel·lícules relacionades:

- *West Side Story* (Robert Wise i Jerome Robbins, 1961)
- *Bodas de sangre* (Carlos Saura, 1981)

Audiovisuals relacionats:

- *Barraques, la ciutat oblidada* (Alonso Carnicer i Sara Grimal, TV3, 2010)
<<http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/sense-ficcio/barraques-la-ciutat-oblidada/video/2333059>> i a:
<http://catalegclassicbeg.cultura.gencat.cat/record=b1428016~S33*cat>
- *Barraques, l'altra ciutat*. (Alonso Carnicer i Sara Grimal, TV3, 2009)
<<http://www.tv3.cat/30minuts/reportatges/1243/Barraques-L'altra-ciutat>>
- *Gitanos catalans!* (Xavier Gaja i A. "Sicus" Carbonell, 2011)
<<http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/el-documental/gitanoscatalans/video/4299350>>
- *Vurma: recuperant la memòria històrica del poble gitano a Catalunya*. [DVD] (Fernando Borrero Vázquez, 2012)

Aquests són els recursos que us recomanem i que podeu trobar a la Biblioteca del Cinema. Recordeu que els/les docents disposeu d'accés gratuït.

Glossari

Banda Sonora: tot el so d'una pel·lícula incloent diàlegs, so diegètic i extradiegètic i música.

Cinema negre: gènere cinematogràfic desenvolupat a Hollywood entre 1940 i 1950. Les seves pel·lícules es caracteritzen per un estil visual comú on predominen ambients foscos i localitzacions urbanes tèrboles, així com temes i personatges recurrents (investigacions a l'entorn d'un crim, dones deshonestes, homes pertorbats). Les seves estratègies narratives giren entorn de trames detectivesques amb nombroses el·lipsis temporals, veus en off en primera persona i desenllaços ambigus.

Cinema social: gènere cinematogràfic que utilitza les pel·lícules com a mitjà per a la crítica i denúncia de problemàtiques socials, basant-se en temes reals per tal d'incidir d'una manera crítica en l'entorn.

Documental: pel·lícula que no és de ficció i que té el propòsit de donar llum a algun aspecte determinat del món o de la vida. Acostuma a ser un registre de la realitat que després s'edita en el procés de muntatge.

Fotograma: cada unitat fotogràfica en la qual es divideix una pel·lícula o seqüència de vídeo digital. Projectades seqüencialment, creen la sensació de moviment.

Fora de camp: acció o diàleg que té lloc fora de l'enquadrament visual de la càmera.

Gènere cinematogràfic: els gèneres són convencions o estructures superiors a les pel·lícules, que es poden transformar i fusionar, que ens serveixen per entendre els codis d'una pel·lícula en concret. Es defineixen segons les característiques formals, estilístiques, iconogràfiques i de contingut compartides per diferents films d'una o diverses èpoques i serveixen a la vegada als autors per treballar dins d'un marc o transgredir-lo, als exhibidors per a promocionar el producte i als espectadors per a comprendre el llenguatge que els parla aquella pel·lícula.

Guió il·lustrat (storyboard): seqüència de dibuixos, normalment acompanyada d'instruccions breus, representant els plans previstos en una producció cinematogràfica.

Guió literari: narració argumental del film incloent notes d'ambientació, vestuari, diàlegs, veu en off...

Guió tècnic: especifica allò que s'ha d'escollar i veure durant la pel·lícula d'una forma molt més acurada que el guió literari. Inclou moviments de càmera i s'estructura en escenes, seqüències, plans i transicions.

Localització: espai on té lloc tota o part de l'acció d'una pel·lícula (fora de l'estudi de rodatge).

Muntatge: edició cinematogràfica. Assemblatge dels elements separats d'un film, com a resultat del conjunt de decisions tècniques fetes durant la producció i la postproducció i que donen forma a les pel·lícules.

Música diegètica: aquella que forma part de l'acció narrativa d'una pel·lícula.

Música extradiegètica: aquella que té una funció expressiva o disruptiva.

Musical: gènere cinematogràfic popular on es combina la música, les cançons i els balls, sovint al voltant d'una trama romàntica amb un final feliç.

Neorealisme: moviment cinematogràfic sorgit a Itàlia entre mitjans de 1940 i principis de 1950, consistent en pel·lícules de temàtica social, de baix pressupost i rodades en localitzacions reals amb actors no professionals. Reflecteixen la vida quotidiana i dificultats de la classe treballadora just després de la Segona Guerra Mundial.

Pla: unitat bàsica d'un film, definit per cada acció contínua.

Posada en escena: descriu els aspectes de disseny per materialitzar i recrear l'estètica d'una producció.

Seqüència: sèrie de plans i escenes relacionades en una pel·lícula i que constitueixen una fase significativa de l'acció o un avenç en la trama.

Annex

1.

L.- CALLES Y CASA ZORONGO.- XXV.- Atardecer

XX.- F.G. (C.A.) RAFAEL ronda la casa del ZORONGO. Pasa a la parte trasera mirando hacia las ventanas. Se trata de una de esas casas-torres muy comunes entre las viviendas de los gitanos enriquecidos del barrio de Gracia. Tiene un jardín en la parte trasera, con algún limonero o palmera, rodeado de una tapia baja, al que se desciende por una escalerilla desde el primer piso. RAFAEL ha doblado la esquina de la tapia.

LI.-CALLE Y CASA MORONGO.-III.-Atardecer.

206.- P.T.C. (C.ligeramente a). RAFAEL se detiene sin dejar de mirar a la altura del primer piso. Ha descubierto lo que buscaba. Coge del suelo un puñado de tierra, y le tira con fuerza hacia allí.

207.- P.G.C. de la ventana(C.B.p.de v. de RAFAEL)en la que se va perfilando la silueta de JUANA. La tierra llega a los cristales, sin que JUANA lo sienta(Sup).

208.- P.T.C.(C.A.) RAFAEL tira otro puñado de tierra a la ventana(Sup).

209.-P.P. amplio de la ventana. La tierra cae en los cristales, cuando JUANA se aleja de allí. Retrocede y abre la ventana y se asoma. Va a abrir la puerta(la c.rectif.) y sale.

210.- P.T.C. de RAFAEL.

RAFAEL.- Juana!

Se oculta en la sombra de la tapia.

211.-P.T.C.(C.B.) JUANA está en los peldaños altos de la escalerilla y se apoya en el muro(acercándose a la c.).

Gueerra:

JUANA.- Rafael! ¿Dónde estás?..

¿Por qué has venido hasta aquí?

Por Dios que no te vean!

212.- P.T.C.(C.B.) En p.t. apenas se distingue la silueta de RAFAEL, oculto en la sombra del muro. Irónicamente, en la parte alta, se recorta la de JUANA a la luz incierta del atardecer.

ser, que da a la escena un aspecto
sólido (debe recordar la escena del
balcón de ROMEO Y JULIETA).

RAFAEL.-Necesitaba cierto...Saber
que me esperabas...por encima
de sus odios.

JUANA habla con vehemencia:

JUANA.- No podrán separarnos...Con
tinuaré esperándote hasta que
puedas llevarme contigo para
siempre...

RAFAEL se desplaza, saliendo
a la luna.

JUANA.- ¡Cuidado!

213.-F.M.amplio(C.ligeramente s.)
de RAFAEL,saliendo al sector ilu
minado.Continúan en un susurro:

JUANA(OFF) Si nos encontraran jun
tos te matarían.

RAFAEL dice con desánimo:

RAFAEL.-Tal vez sería mejor.

JUANA.- ¡Rafael!...

RAFAEL mira que no le vean, y
se desplaza(PAN) en busca de
algo que le permite estar más
próximo a ella. Se sube a una
elevación del terreno, junto
al muro.

214.- P.T.C. concreto(C.A) de RA-
FAEL y, en escorpe, JUANA. RA-
FAEL acaba de colocarse junto
al muro. Con la mano llega a
la parte alta.

RAFAEL.- Escucha: le daré a Jero
una palabra.Sólitale al amanecer
del día que puedas escapar
te para encontrarte conmigo. Lo
verás

(Se puede unir al anterior con grua)

215.-P.M. amplio de JUANA con referencia de RAFAEL.(C.B.)

JUANA.-Sí...Te lo juro...Pero, mdr-chate, ahora, tengo miedo.

Al fondo, tras JUANA, se enciende la luz de una ventana, y SANCHE aparece en la casa, tras los originales. JUANA se vuelve.

JUANA.- ¡Ouidado!...

Le besa la mano que Rafael apoya en la tapia.

JUANA.- Adios...

216.- P.M. de RAFAEL, en primer término, JUANA en esorcio.

RAFAEL.- Adios...

Se desplaza(PAN y GRUA RETR).

JUANA se vuelve. Mira, temerosa, hacia la casa y s.de c. Que en RAFAEL alejándose (f.de foco)

Crèdits

Los Tarantos. Guia didàctica és un projecte de la Biblioteca del Cinema i els Serveis Educatius de la Filmoteca de Catalunya.

Producció i col·laboracions:

Elisenda Triadó Fernández, Pilar Sanz Benedicto, Núria Ferrer Ginés

Disseny gràfic i autories del DVD:

Elisenda Triadó Fernández

Agraïments:

Família Rovira Beleta

Crèdits de Foto fixa:

Rafael Pérez de Rozas, 1963

Crèdits fotogrames:

Francesc Rovira Beleta (director), Tecisa i Films RB (productores), 1963

Barcelona, 2017

LOS TARANTOS

**DVD
DE FRAGMENTS**

Més informació:

Serveis Educatius

T 935 565 195 / filмотека.serveiseducatiu@gencat.cat

